

ประกาศสถาปนาพระราชวงศ์

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช
บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศ
ว่า โดยที่ทรงพระราชอนุสรคำนึงถึงพระราชจริยานวัตร
ที่ได้ทรงประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่พระบรมราชา
ภิเชกเฉลิมพระราชมนเทียรครั้งนี้ เป็นต้นว่าการบูชาพระ
ศรีรัตนตรัย และเทพยพลี ทักษิณานุประทานอุทิศสนอง
พระเดชพระคุณสมเด็จพระบูรพการี และพระราชกรณียกิจ

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ทั้งปวงก็ได้ทรงบำเพ็ญแล้ว บัดนี้ทรงพระราชปรารภถึงพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทรงพระคุณเป็นที่เชิดชูพระเกียรติยศของพระราชวงศ์ และได้มีพระคุณูปการมาแก่พระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมควรจะเฉลิมพระเกียรติยศสนองพระคุณเนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามราชประเพณีซึ่งเคยมีมาแต่ก่อน

ทรงพระราชดำริว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ได้ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณในสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในตำแหน่งหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของชาติ และทรงริเริ่มการสาธารณสุขของประเทศ ทั้งเร่งจัดวิชาศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยให้สูงขึ้นสู่ระดับสูงทางวิทยาศาสตร์ตามปัจจุบันนิยม จนบรรดาแพทย์แผนปัจจุบันพากันนับถือพระองค์ท่านดุจเป็นบูรพาจารย์ทั่วไปแม้ในบัดนี้ ทรงบริหารกิจการให้เกิดเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และอาณาประชาราษฎร์โดยอเนกประการ ดั่งมีข้อความพิสดารปรากฏอยู่ในประกาศเมื่อครั้งทรงรับพระสุพรรณบัฏ เป็นกรมหมื่นและกรมขุนโดยลำดับนั้นแล้ว

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ครั้นถึงในรัชกาลปัจจุบันนี้ ตลอดเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมีได้ทรงบริหารราชการแผ่นดินโดยพระองค์เอง ก็ได้ทรงสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประธานอภิรัฐมนตรีสภา และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยลำดับ ได้ทรงรับพระราชภาระและทรงบริหารพระราชกรณียกิจต่างพระเนตรพระกรรณให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยเรียบร้อย ด้วยพระอุตสาหะวิริยะอย่างแรงกล้า ประกอบด้วยทรงมีพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพในรัฐประศาสนโยบาย จึงทรงวินิจฉัยเหตุการณ์ และทรงบริหารพระราชกรณียกิจ ผ่อนผันให้เป็นไปในทางที่ชอบโดยเหมาะสมแก่กาลเทศะ ยังผลอันดีงามให้เกิดแก่ประเทศชาติเป็นอย่างดีสมพระราชหฤทัยตั้งปรากฏเป็นที่ทราบอยู่ทั่วกันแล้ว

อนึ่ง ได้ทรงพระราชอนุสรค้ำนึ่งถึงกาลก่อน อันกรมขุนชัชวาทนเรนทร ได้ทรงมีพระวิสาสะสนิทสนมมาในสมเด็จพระบรมราชบุรพการี จำเดิมที่ได้ประสูติและเสียบพระมารดานั้น สมเด็จพระอัยยิกาเจ้าได้ทรงอุปถัมภ์เลี้ยงดูมาดุจตั้งพระโอรสของพระองค์ ประทับร่วมพระ

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ตำหนักมากับสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลา
นครินทร์ ทรงร่วมพระเหตุยศสนิทเสน่หากันมาแต่ทรงพระเยาว์
จึงเป็นเหตุให้ทรงสนิทสนมตลอดถึงพระโอรสธิดาของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้า กรมหลวงสงขลานครินทร์ ทั้งสามพระองค์ รวม
ทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันนี้ด้วย
วิสาสะอันนี้ยังคงมีมา ตลอดจนถึงกาลปัจจุบัน ใน
ขณะนี้ทรงเป็นพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ฝ่ายหน้าเหลืออยู่พระองค์
เดียว ทรงตั้งอยู่ในวิญญูติคุณานิชภาพ เป็นที่นับถือรักใคร่
ของราชสกุลวงศ์ตั้งแต่พระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ลงมา และมีพระอัครราชกุมารีซึ่งตรงม่นคงในสุจริตสัมมาจารี
มีความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่โดยปรากฏ
จึงสมควรที่จะทรงพระกรุณายกย่องพระเกียรติยศให้สูงศักดิ์
ยิ่งขึ้น

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ดำรัส
สั่งให้เลื่อนกรม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร
ขึ้นเป็นกรมพระ มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระชัยนาทนเรนทร จุฬาลงกรณ์
ราชวโรรส สยามสุขบทบุรุษการี เมตตาสัตตลหุทัย

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

อาชวมหัตถ์วิชาลัยสุจารี วิวิธเมธีวงศาธิราชสนิท นวมนริศร
 สมันตนบิตุล ตีรตณคุณสรณาภิรักษ์ ประยูรศักดิ์ธรรมิกนาถ
 บพิตร สี่หนาม ทรงศักดิ์นา ๑๕๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียม
 พระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวง จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ
 สุข พง ภูมิฐาน คุณสารสมบัติ สรรพวิริสวัสดิ์พัฒนามงคล
 วิบุลยศุภผล สกตเกียรติยศ เดชานุภาพมโหฬารทุก
 ประการ

ให้ทรงเลื่อนเจ้ากรมเป็น พระชัณษาทนเรนทร ถือ
 ศักดินา ๘๐๐

ให้ทรงเลื่อนปลัดกรมเป็น หลวงอุทัยนครคุณาคม ถือ
 ศักดินา ๖๐๐

ให้ทรงเลื่อนสมุหบัญชีเป็นขุนมนโรมย์บำรุงราษฎร์ ถือ
 ศักดินา ๕๐๐

ให้ผู้ช้ได้เลื่อนตำแหน่งยศทั้ง ๓ นี้ จงทำราชการ
 ในหลวง และในกรม ตามอย่างธรรมเนียม เจ้ากรม
 ปลัดกรม สมุหบัญชี ในพระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวงสืบไป
 ให้มีสุขสวัสดิ์เจริญเทอญ

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๓

อนึ่ง โดยที่ทรงพระราชดำริว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงเป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ที่ทรงพระคุณวุฒิปรีชาสามารถ ทรงศึกษาอบรมนานาวิทยาการ ทั้งที่เป็นสภกสมัยและปรสมัย มีความซื่อตรงดำรงในสุจริต สัมมาจารี ได้ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งหน้าที่อันสำคัญมาตั้งแต่ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช ตลอดจนในรัชกาลแห่งสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังทรงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยให้ทรงดำรงตำแหน่งราชการ อยู่ใกล้ชิดพระองค์ ในหน้าที่ผู้ช่วยราชเลขาธิการ เลขานุการ เสนาบดีสภา เลขานุการองคมนตรีสภา และราชเลขานุการ ฝ่ายต่างประเทศ ซึ่งเป็นตำแหน่งอันสำคัญมากตลอดมา ก็ทรงรับพระราชภาระสนองพระเดชพระคุณได้เรียบร้อยเป็นผลดีมีคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ดังปรากฏพระเกียรติคุณตามความในประกาศสถาปนาขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕ นั้นแล้ว

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงตระหนักพระราช

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

เหตุที่ยิ่งในพระคุณวุฒิปรีชาสามารถของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวัตเป็นอย่างดี เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการว่างลง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งผู้รั้งเสนาบดี และถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการตลอดมาจนถึงพุทธศักราช ๒๔๗๕ ในส่วนราชการพิเศษ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวัต ได้ทรงรับหน้าที่เป็นกรรมการราชบัณฑิตยสภา และเป็นอุปนายกสภากรรมการกลางจัดการลูกเสือแห่งประเทศไทย ก็ได้ทรงตั้งพระหฤทัยรับราชการสนองพระเดชพระคุณโดยเต็มพระสติกำลังปรีชาสามารถ ประกอบด้วยพระอุตสาหะวิริยาอย่างแรงกล้ามิได้ย่อหย่อน จนเป็นเหตุให้กิจการในหน้าที่เจริญก้าวหน้าเป็นผลดีแก่ประเทศชาติเป็นอันมาก ตลอดเวลาที่ทรงดำรงตำแหน่งดังกล่าวนี้

ครั้นถึงในรัชกาลปัจจุบัน โดยที่ความปรากฏเป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่ในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ และบรรดาข้าราชการทั่วๆ ไปว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวัต เป็นผู้ประกอบด้วยพระคุณสมบัติวุฒิปรีชาสามารถเป็นชั้น

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

เยี่ยมอยู่ในเวลานี้พระองค์หนึ่ง จึงได้ทรงรับเลือกให้ดำรงตำแหน่งอภिवุฒมนตรี ในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประธานองคมนตรี และองคมนตรีโดยลำดับ ก็ได้ทรงรับพระราชภาระบริหารกิจการในหน้าที่ฝ่ายพระมหากษัตริย์ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยเรียบร้อยสมพระราชประสงค์ในทุกสิ่งทุกประการ อนึ่ง ในปัจจุบัน พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชานัน্নิวัต ทรงรับหน้าที่เป็นประธานกรรมการแห่งชาติในสภาพิพิทักษ์ระหว่างชาติอยู่ด้วย ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่นี้เป็นเกียรติแก่ชาติโดยอเนกประการ ทั้งนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์อยู่ว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชานัน্নิวัต ทรงเป็นพหุคุณสุดบัณฑิตพิศยากร ผู้มีบุคลิกปฏิภาณปรีชา เพราะได้ทรงศึกษาแตกฉานเชี่ยวชาญในอักษรศาสตร์และโบราณคดี จนเป็นที่นับถือยกย่องในหมู่บัณฑิตทั้งไทยและต่างประเทศ บรรดาที่ได้พบปะวิสาสะกับพระองค์แล้ว ย่อมได้รับคำแนะนำประสิทธิประสาทในนานาวิทยาการอันเป็นคุณประโยชน์อย่างทราบซึ่งโดยทั่วกัน

บัดนี้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชานัน্নิวัต ก็ทรงเจริญด้วยสวัสดิสาทุกกาลวิวุฒิ เป็นที่เคารพรักใคร่นับถือของราช

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

สกฤตวงศ์และข้าราชการทั่วไปอยู่โดยประจักษ์ นับว่าทรงเป็น
หลักอยู่ในพระบรมราชวงศ์จักรีผู้หนึ่ง สมควรที่จะทรงพระ
กรุณายกย่องพระเกียรติยศให้เป็นพระองค์เจ้าต่างกรม เพื่อ
เป็นที่เชิดชูพระเกียรติยศแต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุน
พิทยลาภพฤฒิธาดา พระบิดา ต่อไป

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้
สถาปนาพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ขึ้นเป็น
พระองค์เจ้าต่างกรม มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร มุสีกนาม ทรง
ศักดินา ๑๑๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียมพระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าต่างกรมทั้งปวง ทรงพระเจริญพระชนมายุ พรรณ
สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสมบัตี สรรพสิริสวัสดิพิพัฒน์
มงคล วิบูลย์ศุภผลมโหฬารทุกประการ

ให้ทรงตั้งเจ้ากรมเป็น หมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ถือ
ศักดินา ๕๐๐

ให้ทรงตั้งปลัดกรมเป็น พันบวรลาภประสิทธิ์ ถือศักดินา
๓๐๐

ให้ทรงตั้งสมุหบัญชีเป็น พันฤทธิลาภพลารักษ์ ถือศักดินา
๒๐๐

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ให้ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งยศทั้ง ๓ นั้น ทำราชการสนอง
พระเดชพระคุณต่อไป ให้มีสุขสวัสดิ์เจริญเทอญ

อนึ่ง โดยที่ทรงพระราชดำริว่า หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย
ไชยันต์ โอรสพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย
เดิมได้ศึกษาอักษรสมัย ในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และ
โรงเรียนราชวิทยาลัย ครั้นสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้ว ในปี
พุทธศักราช ๒๔๕๔ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนส่วนพระองค์
ออกไปศึกษาวิทยาการ ณ ประเทศอังกฤษ ได้เข้าศึกษา
ในโรงเรียนชั้นต้นจนถึงมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สำเร็จได้รับ
เกียรติปริญญาของมหาวิทยาลัยนั้น แล้วกลับเข้ามายัง
กรุงเทพฯ ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๓

ครั้นแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารับราชการ
สนองพระเดชพระคุณในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ดำเนิน
ตามรอยพระบิดาซึ่งได้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนี้
มาแต่ก่อน เริ่มเข้ารับตำแหน่งเลขานุการกระทรวง แล้วเลื่อน
ขึ้นเป็นผู้ช่วยปลัดทูลฉลอง และทำการแทนปลัดทูลฉลอง
แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นปลัดทูลฉลอง

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ก็ได้ตั้งใจรับราชการสนองพระเดชพระคุณโดยเต็มสติปัญญาความสามารถ ประกอบด้วยความอุตสาหะวิริยาพอย่างแรงกล้า มิได้ย่อท้อ เป็นเหตุให้กิจการในหน้าที่เจริญก้าวหน้าเป็นลำดับไป จึงในปีพุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรรมการองคมนตรีเป็นเกียรติยศพิเศษอีกโสดหนึ่งด้วย

ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ ตำแหน่งอธิบดีกรมสรรพากร และกรมสุราว่างลง ทรงพระราชดำริเห็นว่า หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ มีวิชาสามารถ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาด้วยดีเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งไปเป็นอธิบดีกรมสรรพากร และกรมสุรา ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้รวมกรมฝิ่น และกรมสุราเข้าเป็นกรมเดียวกัน เรียกว่ากรมสรรพสามิตก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นอธิบดีกรมสรรพสามิต อีกตำแหน่งหนึ่ง เป็นการชั่วคราว ซึ่งต่อมาเมื่อมีตัวอธิบดีกรมสรรพสามิตแล้ว ก็ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสรรพากรแต่ตำแหน่งเดียว ซึ่งในขณะนั้น

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

จะต้องปรับปรุงการภาษีอากร ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรมนี้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้รัศมณฑลสัมมัยเปลี่ยนจากระบบเก่ามาเป็นระบบใหม่ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ได้อุตสาหะพยายามจัดการวางระเบียบแบบแผนวิธีปฏิบัติราชการไว้มากมาย ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติราชการเก็บภาษีอากรตลอดมาจนบัดนี้ เมื่อได้จัดระบบการเก็บภาษีอากรในกรมสรรพากรเป็นที่เรียบร้อยดีแล้ว ครั้นถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ไปเป็นอธิบดีกรมศุลกากร ก็ได้ปรับปรุงวิธีเก็บอากรศุลกากร และได้วางระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับพิธีการศุลกากรไว้หลายอย่าง ซึ่งยังคงใช้เป็นระเบียบปฏิบัติราชการของกรมศุลกากรตลอดมาจนบัดนี้ ราชการในกรมศุลกากรดำเนินก้าวหน้าด้วยดีตลอดมา และโดยที่หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นผู้ประกอบด้วยคุณวุฒิปรึชาสามารถรอบรู้กิจการต่าง ๆ ในกระทรวงการคลังเป็นอย่างดีเยี่ยมผู้หนึ่ง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษากระทรวงการคลัง ก็ได้ปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณในหน้าที่ด้วยปรึชาสามารถเป็นผลดีแก่ราชการ และเป็นทั้ง

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ยกย่องนับถือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ทุกคน
ตลอดมา

ในส่วนราชการพิเศษ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์
ได้รับปฏิบัติหน้าที่กิจการอันสำคัญ ซึ่งเป็น ประโยชน์แก่
ประเทศชาติเป็นอเนกประการ กล่าวคือ เมื่อปีพุทธศักราช
๒๔๔๒ ได้ร่วมมือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เริ่ม
จัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติขึ้น อันเป็นแนวทางให้ได้ตรา
พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นใช้ เมื่อปี
พุทธศักราช ๒๔๔๕ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นผู้ว่าการธนาคาร
แห่งประเทศไทยเป็นคนแรก ได้วางระเบียบแบบแผน
และดำเนินการจนธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ดำรงอยู่เป็น
ปีกแผ่นมั่นคงตลอดมาจนในปัจจุบันนี้ อนึ่ง เมื่อคราว
สงครามหาเอเชียบูรพาได้อุบัติขึ้นเมื่อ ปลายปี พุทธศักราช
๒๔๘๔ การคลังของประเทศย่อมตกอยู่ในภาวะขัดข้อง
ยุ่งยากเป็นอย่างที่สุด ตั้งเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้ว
หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นผู้หนึ่งซึ่งได้ดำเนินการแก้ไข
ปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จนผลที่สุด

ตอนที่ ๒๓ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ปรากฏว่า แม้ประเทศไทยต้องจ่ายเงินไปมากมาข ก็ยังได้รับของค่าตอบแทนคืนมาเป็นจำนวนไม่น้อย เป็นการบรรเทาความเสียหายลงไปได้เป็นอันมาก ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๘ สงครามมหาเอเซียบูรพาได้สงบลง และมีการเปิดการเจรจาเลิกสถานะสงครามในระหว่างประเทศคู่สงคราม ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เป็นหัวหน้าคณะทูต ไปเจรจาสัญญาเลิกสถานะสงครามกับประเทศอังกฤษ อินเดีย และออสเตรเลีย เมืองแคนดี และสิงคโปร์ ในการนี้ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ได้บากบั่นฟันฝ่าอุปสรรคใหญ่หลวงดำเนินการเป็นผลดีแก่ประเทศชาติเป็นอันมากตั้งปรากฏอยู่แล้ว นอกจากนี้เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ เดินทางไปประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่การคลัง และการธนาคารในสองประเทศนั้นขึ้นใหม่ ก็ได้ปฏิบัติภารกิจอันสำเร็จเป็นผลดี ต่อมาเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๓

การคลัง เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๘๐ ครั้งหนึ่ง และเมื่อ
พุทธศักราช ๒๔๘๑ อีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนั้น ในปีพุทธศักราช
๒๔๘๒ หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ได้เสด็จไปประชุม
กับผู้แทนนานาประเทศ ในฐานะผู้ว่าการในองค์การทุน
ระหว่างประเทศและธนาคารระหว่างประเทศ ได้เจรจา
ในเรื่องการเงินบางเรื่องให้เป็นผลดีแก่ราชการ ในปัจจุบัน
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาและ
กรรมการในสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ กับทั้งยังดำรงตำแหน่ง
ผู้ว่าการองค์การทุนระหว่างประเทศ และผู้ว่าการธนาคาร
ระหว่างประเทศอยู่ด้วย

เมื่อพิจารณาถึงการที่หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ได้รับ
ราชการมาในกระทรวงการคลังในตำแหน่งสำคัญ ๆ ได้ผลดี
แก่ราชการโดยลำดับ ทั้งได้ปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการ
เศรษฐกิจแห่งชาติ มีความสามารถที่จะวางพระองค์ให้เป็นที
อย่างเกรงนับถือในนานาสนธิบาตระหว่างประเทศชาติ ด้วย
อาศัยสติปัญญา สุขุมรอบคอบ และอัธยาศัยสุภาพอย่างยิ่ง
สมที่เป็นกุลทายาทของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

มหิศรราชหฤทัยพระบิดา ผู้ซึ่งได้เคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยมาแล้วแต่กาลก่อนนั้น และบัดนี้ที่เฝ้าที่ประจักษ์ว่า หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ทรงเจริญด้วยวัยสาธุกาล ดำรงมั่นอยู่ในสุจริตสัมมาจรรย์ มีความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่โดยปรากฏสมควรที่จะได้รับอิสริยยศฐานันดรศักดิ์เป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ให้เป็นที่เชิดชูพระเกียรติยศแด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย พระองค์หนึ่งได้

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาหม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์ ขึ้นเป็นพระองค์เจ้า มีคำนำพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย คชนาม ทรงศักดินา ๓๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียมพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทั้งปวง จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลทุกประการ

อนึ่ง โดยที่ทรงพระราชดำริว่า หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร โอรสพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เดิมได้เข้าศึกษาอักษรสมัยในโรงเรียนราชวิทยาลัย และ

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

โรงเรียนนายร้อยทหารบก สมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนหลวงออกไปศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ ครั้นสำเร็จวิชาสามัญแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปศึกษาวิชาการทหาร ณ ประเทศฝรั่งเศส จนสำเร็จได้รับเกียรติปริญญาชั้นโรงเรียนนายร้อยทหารบกฝรั่งเศส เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ และได้รับพระราชทานยศทหารเป็นร้อยตรี นายทหารนอกกองสังกัดก มทหารราบที่ ๑ มหาเด็กรักษาพระองค์ ต่อจากนั้นได้เข้าศึกษาวิชาการทหารชั้นสูงในโรงเรียนเสนาธิการทหารฝรั่งเศส จนสำเร็จได้รับเกียรติปริญญา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ ในระหว่างเวลาที่หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร กำลังศึกษาวิชาทหารชั้นสูงอยู่นั้น ประจวบกับเป็นเวลาที่มีสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ขณะเมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นพันโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ได้เสด็จออกไปรักษาพระองค์ และทรงศึกษาวิชาการทหารเพิ่มเติม ณ ประเทศฝรั่งเศสด้วย

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๓

จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร เป็นนายทหารประจำพระองค์อยู่เกือบตลอดเวลา หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ก็ได้ตั้งใจสนองพระเดชพระคุณได้เรียบร้อยเป็นอันดี เป็นที่พอพระราชหฤทัยตลอดกาล และได้รับพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็นร้อยโท และร้อยเอก โดยลำดับ

ครั้นในปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ได้กลับเข้ามากรุงเทพฯ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าประจำรับราชการอยู่ในกระทรวงกลาโหม ตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมยุทธศาสตร์ทหารบก แล้วได้เลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้าแผนกนั้นในปีเดียวกันนั้น หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ได้ตั้งใจรับราชการสนองพระเดชพระคุณด้วยความอุตสาหะวิริยะ ประกอบด้วยมีวุฒิปรีชาสามารถในราชการเป็นอย่างดี จึงปรากฏได้รับพระราชทานเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นเป็นลำดับ คือในปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพันตรี พุทธศักราช ๒๔๗๐ เป็นผู้บังคับกองพันที่ ๑ กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ พุทธศักราช ๒๔๗๑ เป็นหัวหน้า

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

แผนกที่ ๓ กรมยุทธการทหารบก พุทธศักราช ๒๔๗๒ ได้
 รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพันโท พุทธศักราช ๒๔๗๓ ได้
 รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพันเอก แล้วย้ายมาเป็นหัวหน้า
 แผนกที่ ๓ กรมเสนาธิการทหารบก พุทธศักราช ๒๔๗๔
 เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก และมีตำแหน่งพิเศษเป็น
 ราชองครักษ์เวร และเป็นเลขานุการสภาป้องกันพระราช
 อาณาจักร ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 ทูตียจุลจอมเกล้า พานทอง เป็นเกียรติยศในปีนั้นด้วย ครั้น
 ถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ให้ย้ายหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ไปรับราชการ
 ในกระทรวงการต่างประเทศ ตำแหน่งเลขานุการเอก
 สถานทูตสยาม ณ กรุงวอชิงตันประเทศสหรัฐอเมริกา จน
 ถึงพุทธศักราช ๒๔๗๗ ได้ออกจากราชการรับพระราชทาน
 เบี้ยหวัดสังกัดกระทรวงกลาโหม ครั้นถึง พุทธศักราช ๒๔๘๕
 ในรัชกาลที่ ๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร กลับเข้ารับราชการใน
 กระทรวงการต่างประเทศอีก และแต่งตั้งไปเป็นรัฐทูตวิสา
 มัญญ์ และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำราชสำนักอังกฤษ

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ครั้นถึง พุทธศักราช ๒๔๕๐ ในรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปเป็นรัฐทูตวิสามัญ และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศเดนมาร์ก แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปเป็นรัฐทูตวิสามัญ และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำสาธารณรัฐฝรั่งเศส และยังคงดำรงตำแหน่งอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศเดนมาร์กอยู่ตามเดิม ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งไปเป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศอังกฤษ และยังคงดำรงตำแหน่งอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศเดนมาร์กอยู่ตามเดิม ต่อมาในบัดนี้ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนยศหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร เป็นพลเอก นายทหารพิเศษประจำกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ และเป็นราชองค์รักษ์พิเศษ ทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งองคมนตรีอีกด้วย

เมื่อได้พิจารณาถึงประวัติรับราชการ และคุณวุฒิของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ดังกล่าวมา จะพึงเห็นได้ว่า

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิद्या
สามารถ มีปรีชาฉลาดรอบรู้วิทยาการต่างๆ ทั้งในด้านการ
ทหารและราชการฝ่ายพลเรือน ประกอบด้วยทรงมีอุตสาหะ
ขันติวิริยภาพอยู่เนืองนิจ ได้ทรงบำเพ็ญกรณียกิจเป็นคุณ
ประโยชน์แก่ประเทศชาติมา โดย ลำดับ เป็น เวลาช้านาน
ตลอดถึงกาลปัจจุบัน และบัดนี้ที่ทรงสถิตอยู่ในที่
พระราชบิดาแห่งสมเด็จพระบรมราชินี มีพระบูรพาธิการคุณ
อันยิ่งใหญ่มากกว่าผู้อื่น ทั้งเป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่ว่า หม่อมเจ้า
นักขัตรมงคล กิติยากร มีพระอหยาศัยเรียบร้อยมั่นคงดำรง
อยู่ในสุจริตสัมมาจารี มีความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาทอยู่โดยปรากฏ สมควรจะได้สถาปนาพระอิสริยยศ
ฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า เพื่อเป็นที่
เชิดชูพระเกียรติยศแด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรี
นฤนาถ พระองค์หนึ่งได้

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
สถาปนา หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ขึ้นเป็น
พระองค์เจ้า มีคำนำพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ
ว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล นาคนาม

ตอนที่ ๒๗ เล่ม ๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๓

ทรงศักดิ์นา ๓๐๐๐ ตามอย่างธรรมเนียมพระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าทั้งปวง จงทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล
ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล ทุก
ประการ

ประกาศ ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓
เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี